

Notitie

Referentienummer

Datum

Kenmerk

11 juli 2011

309871

Betreft

Verkenning natuurwaarden Botjeszandgat te Zuidbroek

1 Inleiding en doel

Bij het Botjeszandgat is in het zuidwestelijke deel een recreatieve ontwikkeling voorzien en in het noorden een beperkte uitbreiding van de winning. Het plan daarvoor is recent aan de omwonenden gepresenteerd.

Omdat ruimtelijke ingrepen effect kunnen hebben op beschermde natuurwaarden is een natuurverkenning nodig.

Doel van de natuurverkenning is om na te gaan in hoeverre er beschermde natuurwaarden aanwezig zijn en zo ja, in hoeverre de gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten negatief geraakt zouden kunnen worden.

Met het oog op een zorgvuldige procedure en uitvoering van werkzaamheden heeft er op

2 Wettelijk kader

Het onderzoeksgebied is geen onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) in Groningen en ligt niet in of nabij Natura 2000-gebieden. Er hoeft derhalve niet getoetst te worden aan gebiedsbeleid ten aanzien van EHS en Natuurbeschermingswet. In het gebied kunnen wel beschermde planten en dieren aangetroffen worden. Het toetsingskader hiervoor is de Flora- en faunawet.

2.1 Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet is sinds 2002 van kracht. Naast bepalingen voor specifiek aangewezen soorten, geldt krachtens art. 2 van de Ff-wet de algemene zorgplicht voor alle in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. Via deze wet wordt een ieder mede verantwoordelijk voor de zorg en bescherming van flora en fauna.

Daarnaast zijn er bij wet specifiek soorten aangewezen die onder beschermende bepalingen uit artt. 8 t/m 13 van de Flora- en faunawet vallen. Beschermde soorten en hun nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen mogen niet opzettelijk worden verstoord of vernietigd. Wanneer als gevolg van de activiteiten toch dergelijke effecten optreden, dient ontheffing te worden aangevraagd. Ontheffing of vrijstelling kan in principe slechts worden verleend wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat en indien er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. Daarnaast moet er een bij wet genoemd belang gediend worden (waar onder bestendig beheer en onderhoud of ruimtelijke ontwikkeling).

In de ontheffingsprocedure wordt er sinds 2005 een onderscheid gemaakt tussen een aantal categorieën beschermde soorten:

1. Algemeen beschermde soorten (tabel 1-soorten)

Voor deze soorten geldt een vrijstelling voor werkzaamheden die vallen onder bestendig beheer en onderhoud, bestendig gebruik en ruimtelijke ontwikkelingen.

2. Zwaarder beschermde soorten (tabel 2-soorten)

Voor deze soorten hoeft voor bovengenoemde activiteiten geen ontheffing aangevraagd te worden, mits er gewerkt wordt volgens een door de Minister van LNV goedgekeurde gedragscode. Als er geen gedragscode is dan moet voor deze tabel 2 soorten ontheffing aangevraagd worden, waarbij de aanvraag zal vallen onder de lichte toets: geen

aantasting van de duurzame instandhouding van de soort.

3. Strikt beschermde soorten (tabel 3-soorten)

Deze categorie bestaat uit soorten die Nederland heeft aangewezen als strikt te beschermen (bijlage I AMvB) en uit soorten die op grond van de Habitatrichtlijn als zodanig moeten worden beschermd (Hr Bijlage IV-soorten).

Als er negatieve effecten optreden op tabel 3-soorten, moet er vrijwel altijd ontheffing aangevraagd worden. De ontheffingsaanvraag voor strikt beschermde soorten valt onder de zware toets: geen alternatief, bij wet genoemd belang en geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort.

Vogels ten slotte vormen een aparte categorie waarvan de bescherming valt onder het strikte regime van tabel 3. Effecten op vogels doen zich vooral voor tijdens hun broedperiode. Voor de meeste soorten ligt die periode tussen 15 maart en 15 juli, maar deze periode ligt niet vast. Sommige vogels broeden juist eerder of later. Daarnaast zijn de nesten of verblijfplaatsen van een aantal vogels jaarrond beschermd. Het gaat dan om soorten die bijvoorbeeld ook buiten de broedperiode van de verblijfplaats gebruik maken, of die jaarlijks naar hetzelfde nest terugkeren.

In 2009 heeft het ministerie van LNV (thans EL&I) als gevolg van uitspraken van de Raad van State het beoordelingskader voor ontheffingsaanvragen moeten veranderen. Vooral het punt dat voor de

strikt beschermde soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en voor vogels het belang ruimtelijke ontwikkelingen niet geldt als een bij wet genoemd belang, leidt tot het probleem dat er voor dit type werkzaamheden geen ontheffing meer afgegeven kan worden wanneer er op die soorten negatieve effecten optreden.

Het nieuwe beoordelingskader voorziet echter in de mogelijkheid van een positieve afwijzing van een ontheffingsaanvraag, wanneer uit de aanvraag blijkt dat er zodanige mitigerende maatregelen getroffen worden dat effecten volledig te niet gedaan kunnen worden. Het ministerie van EL&I geeft dan een beschikking af waarin de voorgestelde maatregelen worden goedgekeurd. (Brief Ministerie van LNV, Dienst Regelingen, 26-8-2009).

3 Werkwijze

Er is kennis genomen van eerder uitgevoerd natuuronderzoek bij de plas in 1995 (hele gebied; Grontmij 1995) en 2003 (alleen oostzijde; Grontmij & Elodea 2003). Op 10 juni 2011 is bij goed weer veldonderzoek uitgevoerd door de ecoloog ing. R. Bijlsma, werkzaam bij Grontmij. Tijdens het veldonderzoek is de gehele oever, behoudens het deel achter de hekken (nw-gedeelte met installaties) bezocht. Met lussen is het gebied belopen en daarbij is gelet op verschillen in bodem, hoogteligging en begroeiing. In elk karakteristiek gedeelte (biotoop) is gelet op de aanwezige flora en (sporen van) fauna. De meest kenmerkende plantensoorten, die een beeld geven van de aanwezige natuurwaarden in het biotoop, zijn opgeschreven.

4 Resultaten

De resultaten worden gepresenteerd voor de drie onderscheiden deelgebieden. Dit onderscheid is gemaakt op basis van de locaties waar werkzaamheden zijn voorzien of die juist onaangeroerd zullen blijven.

4.1 Zuidwestelijke deelgebied.

Voornemen: inrichten ten behoeve van recreatief gebruik.

Actuele natuurwaarden: langs de weg bos- en struikvegetaties. Kenmerkend zijn es, meidoorn, zwarte els, zomereik, hazelaar, vlier, veldesdoorn en onderbegroeiing met onder ander brandnetel en braam. Tussen bossingel en oever een vegetaties van zeer schrale omstandigheden (zandbodemp) met zandblauwtje, smalle weegbree, duizendblad, St. janskruid, biggenkruid, kleine klaver, brem en soorten van verstoring/betreding en matig voedselrijke omstandigheden zoals echte kamille, zilverschoon, rode en witte klaver, boerenwormkruid, vogelwikke, zachte ooievaarsbek en jacobskruid, met op vochtige plekken gewoon haarmos en gewoon puntmos

(soort van extensief beheerde graslanden alsmede van gazons, broekbossen en oevers, vooral op plaatsen waar de vochtigheid sterk wisselt gedurende het jaar) en her en der opslag van scherpe berk, geoorde wilg en grauwe wilg (?) en hondsroos. Plaatselijk ook veel teunisbloemen. In het gebied met pleksgewijs gronddepots en soms tussenliggende lage delen, zijn de depots over het algemeen begroeid met vegetaties van de voedselrijke omstandigheden zoals braam, pitrus, akkerdistel, dagkoekoeksbloem, riet, haagwinde, wilgenopslag, wilgenroosje en de laagte met perzikkruid, moeras-vergeet-mij-nietje, schijnspurrie en tengere rus, riet en op de taluds ook canadese fijnstraal. De min of meer waterhoudende delen (ingesloten laagten) zijn begroeid met onder andere riet en grote lisdodde.

Aan de waterkant met de plas meestal zandige oever met pleksgewijs riet en pitrus. In het meest zuidelijke deel van de zuidwesthoek beginnen bijna vlakdekkend brede rietkragen met opslag van berk, schietwilg (nat) en eik en meidoorn (drogere rand). Deze rietkragen lopen door tot in de gehele zuid- en ook het grootste deel van de oostoever.

In de meest zuidwestelijke hoek: veel bos met oudere ex. schietwilg, framboos, scherpe boterbloem, robertskruid en zevenblad.

Vogels: in bossingel op verspreide locaties een roepende koekoek (zelfde ex. die zich steeds verplaatst), verder fitis, tjiftjaf, zwartkop, boompieper, en bij de brede rietkraag meerdere kleine karekieten (circa 5 roepende ex. vanaf zuidwesthoek en hele zuid- en oostoever samen). Nabij de gronddepots en de hoog opgaande schietwilg (meest zuidelijke deel van gebied met depots) ook roepende (broed)vogels.

Zoogdieren: alleen centraal op westelijke oever nabij de waterkant veel spraints. Geen botjes e.d. maar vooral zacht materiaal met blad- en insecten. Was al enkele dagen oud. Lijkt op spraints van egels? Marterachtige?

Insecten: rupsen van de jacobsvlinder op jacobskruiskruid, verder dagvlinder klein koolwitje (1 ex). Langs de weg in de bermen langs de sloot ook gezien: bruin zandoogje (1 ex), koevinkje (1 ex) en klein koolwitje (2 ex). Deze kunnen ook binnen de plangrens verwacht worden.

Amfibieën: 1 ex. juveniele bruine kikker (bij smalle natte paadjes met 2-zijdig greppels vanaf zw-hoek naar oostoever).

Flora- en faunawet: geen beschermde planten, licht beschermde zoogdieren en amfibieënsoort (tabel 1). Broedvogels zwaar beschermd (tabel 3).

4.2 *Deelgebied Zuid- en Oostoever*

Voornemen: geen verandering van de huidige situatie.

Taluds schraal tot voedselrijk, met langs de zuidoever pleksgewijs akkerhoornbloem, scherpe boterbloem, brede gordels met braam (spec.), heermoes, ridderzuring, kropaar, boerenwormkruid en begeleidende bomen en struiken (zie eerder zoals bij westoever).

Talud van oostoever schraal met veel zandblauwtje, duizendblad, biggenkruid, witte klaver, smalle weegbree en pleksgewijs braam met in de eiken-essenbosjes (jonge aanplant) ook onder andere robertskruid en bochtige smele als onderbegroeiing.

In de rietoever (geschat 6-10 m breed) ook pleksgewijs moeraswederik en een enkele gele lis en opslag van schietwilg en es.

Vogels: 2 actieve ex. gele kwikstaart en overvliegende zwaluwen (boeren- en/of huis-).

Zoogdieren: mol (sporen)

Dagvlinders: klein geaderd witje (1 ex).

Flora- en faunawet: geen beschermde planten, licht beschermde dieren (tabel 1). Broedvogels zwaar beschermd (tabel 3).

4.3 *Deelgebied Noordoost, Noord- en Noordwestoever*

Voornemen: beperkte uitbreiding zandwinning, afronding natuuroevers, inrichten van een deel van de noordwestelijke oeverzone voor recreatief medegebruik.

In noordoostelijke deel schrale hellingen met rietzones die van de plas gescheiden zijn door onafgewerkte zand/grondgedeelten met pioniervegetaties. Deze rietzones zijn de beginfase van de

eindafwerking van de plas. Op deze schrale hellingen een goed ontwikkelde reukgrasvegetatie met biggenkruid, witte klaver, zandblauwtje, vogelwikke, duizendblad en hoger op het talud ook veel boerenwormkruid. Pleksgewijs bovenaan het talud ook meerdere ex. hemelsleutel (*Sedum telephium*).

Sloot in noordoosthoek (circa 2 m diep, bodembreedte circa 0,5 m) Deze sloot vormt nu min of meer de grens tussen braakliggende akker (westzijde) en het akkerland (oostzijde). Sloot stond op moment van veldbezoek nagenoeg droog. Taluds met hoog opgaande grassen van voedselrijke omstandigheden, met weinig ex. duizendblad, veldzuring, grote brandnetel, ridderzuring.

Aan noordzijde voormalige tarweakker met akkerkruiden zoals akkerdistel, echte kamille, nachtkoekoeksbloem, speerdistel, canadese fijnstraal, akkerviooltje. Dagvlinder: kleine vos (1 ex). Tussen akker en plas deels zeer steile taluds (bres) met veel ex. oeverwaluwen. Meer westelijk in de overgang van akker naar het talud richting de plas ligt een voormalig pad met veel boerenwormkruid, en op het talud weer schrale mosrijke vegetaties met ook biggenkruid, zandblauwtje en boerenwormkruid, en in het lagere deel moeraswederik en bodembegroeiende mossen. Dan een smalle waterzone met riet en na die waterzone weer hoog gelegen onafgewerkte zandgedeelten met pioniervegetaties die meer of minder abrupt overgaan in de plas.

Noordwesthoek met kleine en grotere ingesloten plasjes met riet en grote lisdodde, en op de zeer arme schrale tussenliggende gedeelten schijnspurrie, lage grassen, boerenwormkruid en lage jonge mosrijke pioniervegetaties. Incidenteel wilde margriet.

Vogels: nabij locatie met installatie: grote bonte specht (gebruikt ook de bomen langs de weg) en zwarte roodstaart.

Zoogdieren: veel sporen van ree. Plaatselijk klein holletje van muis (sepc.).

Insekten: kleine vos (2 ex). Grote donkerkleurige libel waargenomen (te snel verdwenen, soort?).

Amfibieën: bij kleine waterhoudende poelen geen amfibieën waargenomen (steekproef).

Flora- en faunawet ten aanzien van noordoost, noord- en noordwestoever: geen beschermde planten, licht beschermde zoogdieren (tabel 1). Broedvogels zwaar beschermd (tabel 3).

5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies

Het plangebied Botjeszandgat is begin juni 2011 eenmalig in een gunstige periode voor planten en dieren onder goede weersomstandigheden bezocht. Op basis van in het verleden uitgevoerd onderzoek en dit veldbezoek in 2011 wordt geconcludeerd dat er in het kader van de Flora- en faunawet geen belemmeringen zijn voor de uitvoering van werkzaamheden.

Wel is het noodzakelijk om buiten het broedseizoen van de vogels de werkzaamheden uit te voeren. In het zuidwesten worden de bosjes en rietkragen gebruikt als broedbiotoop door respectievelijk bosrand en rietvogels, en in het noorden worden de steile oevers (vroegere breszone) gebruikt door oeverwaluwen.

De broedperiode van vogels is niet exact begrensd en hangt af van het seizoen en de broedvogelsoort. Gemiddeld kan de periode maart t/m juli aangehouden worden, met een uitloop richting half augustus. Voor de oeverwaluwen is de broedperiode april tot half augustus. Het is echter niet uitgesloten dat er in nieuwe steilwanden tot in juli vestiging kan plaats vinden. In dat geval vliegen de jonge oeverwaluwen pas in september uit (Hustings et al 1989).

5.2 Aanbevelingen

De werkzaamheden uitvoeren buiten de broedperiode van vogels maar wel in de actieve periode van dieren. In de hele oeverzone kunnen kleine en middelgrote zoogdieren aanwezig zijn die licht beschermd zijn. Het is vanwege deze soorten nodig om zorgvuldig te werken, bij voorkeur in hun actieve periode zodat ze bij werkzaamheden kunnen vluchten.

Ten aanzien van de oeverwaluwen er naar streven dat er in de nieuwe situatie gelegenheid blijft voor de vestiging van deze broedvogelsoort. Op deze nieuwe vestigingslocatie voorkomen dat er opgaande beplanting tot dicht op de steilrand wordt aangebracht of zich gaat ontwikkelen.

6 Bronnen

Bureau Elodea, 1995. Vegetatieonderzoek aan vier Groninger zandwinplassen. Groningen.

Bureau Elodea, 2003. Flora- en faunaonderzoek oostoever Botjeszandgat. Groningen.

Grontmij, 1995 (K. Cruijs, eindredactie). Diepe plassen Groningen (2^e serie). Hydrobiologisch onderzoek ten behoeve van functietoekenning. Grontmij Noord, Drachten.

Hustings, M.F.H., R.G.M. Kwak, P.F.M. Opdam & M.J.S.M. Reijnen (red.), 1989. Vogelinventarisatie. Natuurbeheer in Nederland deel 3. Pudoc Wageningen & Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels Zeist.